

ALEVİ-SÜNNİ EVLİLİKLERİNİN AİLE İLİŞKİLERİ İLE ÇOCUK YETİŞTİRME ÜZERİNE ETKİLERİ VE SOSYAL DAMGALAMA*

Mehmet Ali BALKANLIOĞLU**

Özet

Bu çalışmanın amacı, Alevi-Sünni gruplar arası evliliklerinin; eşler arası ilişkiler, çocuk yetiştirme, aile ve akrabalarla olan ilişkiler üzerine etkileri ve bu evliliklerle ilgili sosyal damgalamayı incelemektir. Alevi-Sünni gruplar arası evlilikleri üzerine yapılmış çalışmalar yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla bu çalışma, Alevi-Sünni evliliklerinin sözü edilen ilişkiler üzerine etkisini ve sosyal damgalamayı keşfederek mevcut kaynak ihtiyacını gidermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Alan araştırması kapsamında, Çorum ilinde yaşayan yirmi kişi (on çift) kartopu ve amaçlı örneklem metodu kullanılarak seçilmiştir. Bütün eşlerle birebir ve yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde veri toplama araçları olarak, yarı-yapılandırılmış soru kâğıdı, sosyo-demografik soru kâğıdı ve katılımcı gözlem metodu kullanılmıştır. Sonuçta, Alevi-Sünni evliliklerinin, eşlerin birbiriyle olan ilişkilerine ve çocuk yetiştirme üzerine belirgin bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Buna karşın çiftlerin, bu evliliklerden dolayı aile ve akrabalarıyla çok ciddi problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca aileler, akrabalar ve toplum tarafından bu evliliklerle ilgili sosyal damgalama yapıldığı görülmüştür. Alevi-Sünni evliliklerinin farklı yönlerinin tespit edilebilmesi için disiplinler arası daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Alevi, Sünni, Gruplar arası evlilik, İlişkiler, Sosyal damgalama

IMPACTS OF ALAOUITE-SUNNI INTERMARRIAGE ON THE FAMILIAL RELATIONSHIPS AND CHILD-REARING, AND SOCIAL STIGMA

Abstract

The purpose of this study is to explore how Alevi-Sunni intermarriage affects the relationships of couples, child-rearing, relationships of couples with their parents and relatives, and social stigma on intermarriage. It is almost impossible to find any study about such intermarriages and their influences on such relationships. Therefore, this research aims to fulfill the lack of the literature on the topic by examining the different dimensions of this phenomenon. Qualitative research methods have been used in the study. Case study method with snowball and purposeful sampling was applied to obtain the respondents. Data were gathered by

* Bu makale, yazarın "Influence of Alevi-Sunni intermarriage on the spouses' religious affiliation, family relations, and social environment: A qualitative study of Turkish couples" adlı doktora tezinden türetilmiştir. Department of Sociology, College of Public Affairs and Community Service, University of North Texas, 2011.

** Yrd. Doç. Dr., İstanbul Fatih Üniv. Sosyoloji Bölümü, İstanbul/Türkiye, e-posta: mehmetbalkanlioglu@gmail.com

having interviews with twenty interviewees (ten couples) living in Çorum province, Turkey, by using semi-structured questionnaire along with socio-demographic questionnaire and participant observation. Finally, it has been concluded that Alevi-Sunni intermarriage does not affect relationship of spouses, and is not much influential on child-rearing. However, it highly and generally influences the spouses' relationships with their families and relatives. In addition, couples of Alevi-Sunni intermarriage suffer from social stigma. Therefore, there needs to be more interdisciplinary research in order to detect different aspects of Alevi-Sunni intermarriages.

Keywords: Alevi, Sunni, Intermarriage, Relationships, Social Stigma

Giriş

Aile kurumu, yapısı itibarıyla farklılık göstermesine rağmen, pek çok toplumda en temel ve önemli kurum olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda evlilik, ailenin temel taşı konumundadır (Roopnarine ve Gielen, 2005: 1-25). Yinger'in de belirttiği gibi, evlilik pek çok şeyi bir araya getiren çok yönlü bir olgudur ve her evlilikte eşler, değişik türden farklılıklara sahip olabilmektedir (Yinger, 1968: 104-107; Balkanlıoğlu, 2011a, 2011b: 298). Bu bağlamda ırk, din, kültür vb. türden farklılıklara sahip kişilerin yaptıkları evliliklere, gruplar arası evlilik ya da karma evlilik denilmektedir (Landis, 1949: 401-407).

Gruplar arası evlilik oranı pek çok ülkede gittikçe artmaktadır. Örneğin 2007 yılı itibarıyla Amerikan toplumunda bu oran % 37 olarak tespit edilmiştir ki bu, yaklaşık olarak her on evlilikten dördünün gruplar arası evlilik olduğu anlamına gelmektedir. Ek olarak, karma evliliği yapan her iki eşten birinin, eşiyle aynı dini inançlara sahip olmak için bazı dinî tercihlerini değiştirdiği de görülmüştür (Pew Forum on Religion & Public Life, 2008: 34-35). Türkiye'ye gelince, bu konu hakkında ne resmî ne de gayri resmî bir veri bulunmaktadır (İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, e-posta, 24 Mart, 2011; Türkiye İstatistik Kurumu, e-posta, 25 Mart, 2011; Diyanet İşleri Başkanlığı, e-posta, 14 Mart, 2011). Resmî ve gayriresmî verilerin yokluğuna rağmen mevcut kaynaklar incelendiğinde, yapılmış birkaç çalışmaya rastlamak mümkündür. Bunlar; Gündüz-Hoşgör ve Smits'in Türk-Kürt evlilikleri üzerine yaptıkları çalışma (2002: 417-432), Çatlı'nın İstanbul ve Nevşehir'deki Alevi-Sünni evliliklerini incelediği yüksek lisans tezi (2008) ve Balkanlıoğlu'nun Alevi-Sünni evlilikleri ile bu evliliklerin etkilerini incelediği çalışmalarıdır (2011a, 2011b).

Kıyas edildiğinde, Türkiye'nin aksine Amerika'da gruplar arası evlilik konularında yapılmış pek çok çalışma bulmak mümkündür. Bu çalışmalar hem disiplinler arası farklı bakış açılarını yansıtmakta hem de evliliklerdeki ırk, din, kültür, dil vb.

farklılıkları incelemektedir (bk.: American Medical Association, 1937: 314; Bossard ve Bol, 1957: 1-50; Bugelski, 1961: 148-153; Burchinal ve Chancellor, 1962: 348-354; Cavan, 1970: 311-320; Glick, 1970: 292-298; Greenstein ve Carlson, 1993: 428; Heer, 1967: 112-120; Marcson, 1950: 75-78; Merton, 1941: 361-374; O'Leary ve Finnas, 2002: 235-254; Peres ve Schrif, 1978: 428; Schoen, 1986: 49; Sherkat, 2004: 606-625).

Sonuçta, Türkiye'deki gruplar arası evlilikler ile bu evliliklerin içerik ve etkileri hakkında bilimsel pek çok çalışmaya ihtiyaç olduğu açıktır. Bu çalışmayla bahsi geçen mevcut kaynak boşluğunun giderilmesi amaçlanmıştır.

Gruplar Arası Evlilik

Gruplar arası evlilikler, uzun zamandır sosyolojinin araştırma konularından birisidir. Bireyler genel olarak kendilerine yakın hissettikleri gruptan birisiyle evlenirken kimi durumlarda farklı gruptan birisiyle de evlenebilmektedirler (Kalmijn, 1998: 395-421). Bu bağlamda gruplar arası evlilik çalışmaları hem evlilikleri etkileyen faktörler ile “eş seçimi ve oran ilişkilerini” hem de “evlilik kalıpları ve çocuklar” konularının tahlil edilmesinde önemli bir yere sahiptir (Barron, 1951: 249). Kalmijn ve Tubergen ise gruplar arası evliliğin esas itibarıyla üç şekilde ele alındığını belirtmişlerdir ki bunlar: a) “Grup içi veya grup dışı evlilikte kişisel tercihler,” b) “Şahsın kendi grubundan kişilerle tanışması için yapısal uygunluk” ve c) “Üçüncü [dışsal] etkenlerin evlilik alışkanlıkları üzerine etkisi[dir]” (2010: 461; Kalmijn, 1998: 395-421; Balkanlıoğlu, 2011a: 9; 2011b: 300).

Gruplar arası evlilikler genel olarak dinler arası, ırklar arası ve etnik gruplar arası evlilikler gibi farklı alt başlıklarda çalışılmaktadır (Cerroni, 1985: 26-46). Sözgelimi Kalmijn, Siyah ve Beyazlar arasındaki ırklar arası evlilikleri araştırmış ve “Siyah erkeklerin, Siyah bayanlara oranla Beyazlarla daha fazla evlendiği” sonucuna ulaşmıştır (1998: 412). Diğer yandan, eğitim durumu farklı bireylerin yaptığı evlilikler de gruplar arası evlilik çalışmalarının konuları arasındadır. Bu bağlamda, azınlık gruplardaki eğitim oranı yükseldikçe, grup dışı evlilik eğiliminin arttığı gözlemlenmiştir. Mesela, eğitim düzeyi yüksek bireyler, eğitim düzeyi daha düşük bireylere kıyasla, hangi gruptan olurlarsa olsunlar, daha bireysel davrandıkları gibi, ailelerine ve çevrelerine daha az bağımlı ve hayat üzerine daha genel bir bakış açısına sahip olmaktadır (Kalmijn, 1998: 414).

Şurası da bir gerçektir ki, pek çok toplumda farklı ırk, din ve etnik gruplara mensup bireyler arası yapılan evlilikler sıcak karşılanmamaktadır (Degler, 1971).

Bunun tam aksine bazı toplumlarda ise, Amerika Birleşik Devletleri gibi, toplumun heterojen yapısından dolayı bu tür evlilikler daha fazla hoşgörülle karşılanmaktadır (Baber, 1937: 705-716; Spickard, 1989). Dolayısıyla gruplar arası evlilikler Amerika'da artmaktadır (Hobart, 1990: 31-45). Bunun temel sebebi ise, Amerika'nın farklı din ve ırka mensup bireyler arası kin ve nefreti azaltan ve bir arada yaşamayı teşvik eden (melting-pot) politikalarıdır (Chiswick ve Lehrer, 1991: 21-34). Ayrıca bu ülke, neredeyse bütün farklı kültür, etnik ve dinî alt grupların temsil edilebildiği ve birbirleriyle iletişim ağı kurabildiği bir yerdir. Bundan dolayı da, gruplar arası evlilik çalışmaları için fevkalade bir gözlem sahası sunmaktadır (Kalmijn & Tubergen, 2010: 459-479).

Çocuk yetiştirme ve çocuğun asimile olması konuları da gruplar arası evlilik çalışmalarının araştırdığı konulardandır. Aynı dinî inanca sahip bireylerin yaptığı evliliklerde, çocukların genelde anne-babalarının dinini kabul ettikleri görülmüştür (Hoge vd., 1982: 569-580). Buna karşın, farklı dinî gruplara mensup bireyler arası evliliklerde, dinî sosyalleşme konusundaki uyumsuzluktan dolayı çocukların dinî duygularının ve dine bağlılıklarının daha zayıf olduğu tespit edilmiştir (Petersen, 1986: 731-732). Bu hususta çocukların dinî sosyalleşmelerini etkileyen farklı nedenler de bulunmaktadır. Bunlar arasında, dinin türü, "ebeveyn-çocuk sistemi," çocuğun cinsiyeti ve anne-baba rolüyle dinî bağlantı arasındaki ilişki sayılabilmektedir (Salisbury, 1970: 128). Mesela, "kız çocukları erkek çocuklarına oranla, aynı dinî inancı paylaşan kişilerle evlenmesi konusunda ebeveynlerinden daha fazla baskı görmektedir" (Knox vd., 2002: 84). Yine karşılaştırıldığında, Protestan, Katolik ve Yahudi ebeveynler kendi dini inanç ve geleneklerini devam ettirmek için, çocuklarının aynı inançlara sahip olmalarını istemekte, aynı durum dinler arası karma evliliklerde ise söz konusu olmamaktadır (Bisin vd., 2004: 615-664). Sonuç olarak Reiss'in de belirttiği gibi, dinler arası evlilikler bir yandan çocukların dinî ve alışkanlık eğilimlerine etki etmekte, diğer yandan da toplumun "gelecekteki dinî kültür farklılaşmasını" tahmin etmek için bir kaynak sunmaktadır (1965: 64). Diğer evlilik türlerinde olduğu gibi gruplar arası evlilik yapan eşler arasında da eğitim, yaş, sosyal statü ve diğer bazı farklılıklar olabilmektedir. Bu farklılıkların tamamı olmasa bile bazıları, tipik olarak karma evlilik yapan eşler arasındaki problemlerin kaynağı olarak görülmektedir (Landis, 1949: 401).

Yöntem

Bu çalışmadaki araştırma soruları, Alevi-Sünni evliliklerindeki eşler arası ilişkiler, çocuk büyütme, eşlerin aile ve akrabalarıyla olan ilişkileri ve bu evliliklerle ilgili sosyal damgalama konularının tespitine yönelik hazırlanmıştır. Bu bağlamda araştırma soruları şunlardır:

a) Alevi-Sünni evliliğinde, eşlerin farklı dinî gelenek tercihlerine sahip olmaları, eşler arası ilişkileri etkilemekte midir? b) Alevi-Sünni evliliği, çocuk büyütme üzerine herhangi bir etkide bulunmakta mıdır? c) Alevi-Sünni evliliği, eşlerin her iki tarafın aileleriyle olan ilişkilerini etkilemekte midir? ç) Alevi-Sünni evliliği eşlerin her iki tarafın akrabalarıyla olan ilişkilerini etkilemekte midir? d) Eğer bahsedilen ilişkiler üzerine herhangi bir etkide bulunuyorsa, bu etki ne şekildedir? e) Alevi-Sünni evliliği konusunda sosyal damgalama var mıdır?

Bu araştırma Kuzey Teksas Üniversitesi Etik Kurulunun izniyle, nitel veri toplama ve analiz teknikleri kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın evreni, Çorum ilinde yaşayan Alevi-Sünni evliliği yapmış çocuk sahibi çiftlerdir. Çorum ilinde farklı etnik ve dinî gruplar bulunmakla birlikte, Alevi ve Sünni gruplar çoğunlukta olduğu ve bu çalışma için yeterli miktarda Alevi-Sünni evliliği yapmış örneklem sunabildiği için araştırma alanı olarak bu il seçilmiştir. Örnek olay incelemesi metodunun yanında, çiftleri gösteren herhangi bir kayıt veya liste olmadığı için kartopu ve amaçlı örneklem metodu tercih edilmiştir.

Araştırmanın toplam örneklem sayısı birbiriyle evli yirmi kişidir. Eşler arasındaki çeşitliliği ve bakış açılarındaki farklılıkları yakalayabilmek amacıyla eşler, beş Alevi kadın, beş Sünni erkek, beş Sünni kadın ve beş Alevi erkek olacak şekilde seçilmiştir. Çiftlerin seçiminde, öncelikle çiftlerin sağlıklı ve konuşmaya istekli olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Çiftlerin tamamı ilk ve tek evliliğini Alevi-Sünni evliliği yapmış olanlardan seçilmiş, böylece başka evliliklerin bahsi geçen evliliğe etkisinin olmadığı özgün evliliklere ulaşılmıştır. Ayrıca, evlilik sürelerinin ilişkilere etki edip etmediğini görebilmek amacıyla farklı evlilik sürelerine sahip çiftler tercih edilmiştir. Zikredilen evliliklerin çocuk yetiştirme üzerine etkisini inceleyebilmek için en az bir çocuğu olan çiftler araştırmaya alınmıştır.

Örneklemelerden detaylı veriler elde edebilmek amacıyla mülakat, sosyodemografik soru kâğıdı ve katılımcı gözlem metotları kullanılmıştır. Bütün veri toplama işlemleri, örneklemelerin kesin rızası ve gönüllü katılımcı olmaları üzerine gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda yarı-yapılandırılmış soru kâğıdı kullanılmıştır. Gerektiğinde örneklemelere derinlemesine araştırma soruları da sorulmuştur. Ayrıca görüşme süresince araştırmacı, gözleme dayalı notlar da almıştır. Her görüşme sonunda araştırmacı, görüşme programını kontrol etmiş, programın tamamlanması üzerine katılımcıya teşekkür ederek mülakatı bitirmiştir.

Veri analizi için Strauss ve Corbin'in geliştirdiği "Gömülü Teori" (Grounded Theory) metodu kullanılmıştır (Strauss ve Corbin, 1998). Veri analizinde öncelik-

le açık kodlama, sonra eksen kodlama ve son olarak seçici kodlama işlemleri uygulanmıştır. Buna mukabil, katılımcılar tarafından doldurulan sosyo-demografik soru kâğıtları SPSS programı kullanılarak analiz edilmiş, gözleme dayalı tutulan notlar da ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Netice de, elde edilen bütün sonuçlar birleştirilmiş, karşılaştırılmış, benzerlikler ve farklılıklar tespit edilerek veri analizi tamamlanmıştır. Analiz sonucunda değerlendirmeleri birbirine çok yakın olan örneklemelerden bir kısmının mülakatları çalışmaya direkt alınmış, diğerlerine ise genel atıf yapılmıştır. Neticede bu çalışmayla, bahsi geçen evliliklere dair kaynaklarda olmayan yeni bulgular elde edilerek aile ve gruplar arası evlilik kaynaklarına bilimsel katkıda bulunulmuştur.

Son olarak, bu çalışmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, nitel bir çalışma olması sebebiyle çalışmanın genellenebilirlik özelliği yoktur. Bu sebeple, bulguların bütün evreni temsil edecek şekilde genellenmesi mümkün değildir. Örneklem sayısı bu çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Nitel çalışmalarda araştırmacıların az sayıda örneklemle çalışmaları genel bir durumdur ve bu durum, veri analizi için de bir sınırlamaya sebep olmaktadır. Örneklem seçiminde de olası yanlışlık ihtimali vardır ki bu husus, çalışmaya katılan örneklemelerin tipik örneklem olmama ihtimalini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, çalışmaya dâhil olmayan Alevi-Sünni evliliği yapmış çiftlerin aile ve evlilik yapılarının farklı olması mümkündür. Son olarak, “katılımcıların tepki vermesi” durumunun bu çalışma için bir sınırlama teşkil etme riski vardır.

Bundan sonraki kısımda, Alevi-Sünni gruplar arası evliliklerinin eşler arası ilişkiler, çocuk yetiştirme, eşlerin aile ve akrabalarıyla olan ilişkileri üzerine etkileri ve bu evlilikler üzerine sosyal damgalama konuları anlatılacaktır.

A. Alevi-Sünni Evliliklerinin Etkileri

1. Alevi-Sünni Evliliklerinin Eşlerin Birbirleriyle Olan İlişkilerine Etkileri

Bu çalışmaya katılan örneklemelere, Alevi-Sünni evliliklerinin eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerine etki edip etmediğini tespit etmek amacıyla; “Evliliğinizin eşinizle aranızdaki ilişkilerinizi nasıl etkilediğinden bahseder misiniz?” sorusu sorulmuştur. Neticede, bu evliliklerin eşlerin ilişkileri üzerine direkt ya da özel bir etki yapmadığı tespit edilmiştir. Örneğin, Alevi ve dört yıllık evli olan Aydın Bey şunları beyan etmiştir:

“Biz birbirimizi sevdik ve gece-gündüz hep birbirimizi düşündük. Aşkımız her geçen gün büyüdü! Eşim bana dedi ki, ‘Eğer ailem beni sana vermeseydi kimsey-

le evlenmeyecektim!’ Bende aynı şeyi söyledim.” Aydın Bey ayrıca, Alevilik ve Sünniliğin kendileri için mesele olmadığını ve eşyle ilişkilerinin mükemmel olduğunu da belirtmiştir.

Sünni ve üç yıllık evli olan Ufuk Bey, Alevi-Sünni evliliği yapmış olmalarının, eşyle olan ilişkilerine bir etkisi olmadığını belirtmiştir. O, gülümseyerek şunları söylemiştir: “Alevi-Sünni evliliği yapmamız, bizim ilişkimizi etkilemiyor. Eşimle bundan dolayı herhangi bir problem yaşamış değilim. Eşimle mutluyum.”

Alevi ve 4 yıllık evli olan Zeynep Hanım, mutlu bir evliliğinin olduğunu beyan etmiştir. Hayatını değiştiren en önemli şeyin aşk olduğunu ve eşini her şeyden çok sevdiğini söylemiştir. Eşinden bahsederken gülümsediği ve coşkulu bir hâl aldığı gözlemlenmiştir. Zeynep Hanım şunları söylemiştir: “Eşimi çok sevdim. Onu sevdiğimi anladığımda, onun beni sevdiğini söylemesini bekledim. Bana sevdiğini söylediği gün, hayatımdaki en mutlu gündü. Ayrıca çocuğumuz olduğu içinde mutluyum. Aşk, hayatımdaki en önemli şeydir. Ben ve eşim bu şekilde düşünüyoruz.”

Sünni ve on dört yıllık evli olan Esra Hanım, Alevi ve Sünni olmanın mesele olmadığını, asıl meselenin eşlerin bakış açıları ve birbirleriyle uyumu olduğunu belirtmiştir. Esra Hanım ayrıca şunları demiştir: “İnsanlar evleniyor ve boşanıyor. Ne zaman boşansalar, eşler Alevilik ve Sünniliği günah keçisi olarak görüyorlar. Benim Alevi bir kocam var, on dört yıllık evliyim ve onunla mutluyum.”

Yapılan mülakatlar neticesinde, Alevi-Sünni evliliği yapan diğer eşlerin de benzer beyanlarda bulunduğu görülmüştür. Alevi-Sünni evliliği yapan eşler, dinî gelenek tercihi farklılığını bir problem olarak görmedikleri için Alevi-Sünni gruplar arası evliliklerinin, eşler arası ilişkileri etkilemediği değerlendirilmektedir.

2. Alevi-Sünni Evliliklerinin Çocuk Yetiştirme Üzerine Etkileri

Alevi-Sünni evliliklerinin çocuk yetiştirme üzerine etkisini keşfetmek bu çalışmanın amaçlarından birisidir. Bu noktada, eşlerin çocuk yetiştirme konusundaki fikir ve tutumlarını öğrenmek amacıyla “Evliliğinizin çocuk yetiştirme üzerine etkisinden bahseder misiniz?” sorusu sorulmuştur. Neredeyse bütün eşler, Alevi-Sünni evliliklerinin çocuk yetiştirme konusunda bir etkisinin olmadığını beyan etmişlerdir. Alevi ve on dört yıllık evli olan Hüseyin Bey, çocuklarının “İyi eğitilmiş, disiplinli ve iyi insanlar” olmasını istediğini ifade etmiştir. Ayrıca, Alevilik ve Sünniliğin kendisi için bir mesele teşkil etmediğini de belirtmiştir. Alevi ve dört yıllık evli olan Aydın Bey ise, çocuğunun Alevi veya Sünni olmasını önemsemediğini ve sadece doğruyu bulmasını istediğini şöyle ifade etmiştir:

“Şimdi, oğlumun Alevi veya Sünni olmasını beklemediğimi söyleyebilirim. Bunu söyleyebilirim çünkü çocuğumun doğruyu kendisinin bulmasını istiyorum. İki taraf da [Alevilik-Sünnilik], bazı durumlarda yanlış olabilir. Ben onun, iki tarafın da doğrularını bulmasını istiyorum. Bunu öğrenmesini istiyorum. Yani, diğer insanların dinlerini sevmeyen aşırı Sünni ya da doğru dinî inançları tümüyle reddeden veya Sünnileri görmezden gelen Alevi olmak şeklinde değil. İki yolunda ortasını bulmasını istiyorum.”

Bir başka Alevi eş ise, Hüseyin ve Aydın Beylerin çocuk yetiştirmek konusundaki görüşlerinin aksine, kendisi Alevi olduğu için, çocuğunun da Alevi olmasını istediğini belirtmiştir. Altı yıllık evli olan Hasan Bey, çocuğunun kendisini Alevi olarak tanımlamasını istediğini söylemiştir. Çünkü ona göre: “Her şey kendi kökü üzerine büyür. Çocuğumun babası Alevi, ben Aleviyim. Kızımın Alevi olmasını isterim. İnşallah. Kızımın namaz kılıp oruç tutmasını da isterim tabii ki. Belki mükemmel olamaz ama namaz kılar ve kendini de Alevi olarak tanıtır.”

Sünni erkek eşlere gelince, onların da çocuk yetiştirme konusunda Alevi erkek eşler gibi ılımlı bir yaklaşım içinde oldukları görülmüştür. Mesela on üç yıllık evli olan Metin Bey, çocuğunun dinî gelenek kimliği konusunda ilgilenmediğini ifade etmiştir. Beş yıllık evli olan Hakan Bey ise şunları beyan etmiştir:

“Vallahi, çocuğum Sünni ya da Alevi olarak büyümesin. İyi bir insan olsun, dindar olsun. Bunun için her şeyi yaparım. Allah’tan korksun, Allah’ını bilerek yaşasın. Ateist olmasın. Ateist olmasını istemiyorum. Alevi ya da Sünni olabilir benim ve eşim için büyük bir şey değil bu. Benim Alevilikle Sünnilikle bir problemim yok. Onun için çocuğumun Alevi ya da Sünni olmasına bakmıyorum ama iyi bir kimse olsun.”

Üç yıllık evli olan Ufuk Bey ise bu konuları aklına bile getirmediğini şu şekilde ifade etmiştir: “Bunu hiç düşünmedim, ama oğlumun kendisini Alevi ya da Sünni olarak tanımlaması benim açımdan problem değil. İkisi de benim için olur.”

Anlatılan konuda, kadın eşlerin durumunun çok farklı olmadığı görülmüştür. Alevi ve dört yıllık evli olan Zeynep Hanım, çocuğunun Alevi ya da Sünni olmasının önemli olmadığını, ancak dindar olmasının önemli olduğunu şöyle beyan etmiştir:

“Ben çocuğumun namazı nasıl kılacağını ve Müslümanlar için gerekli bilgileri öğrenmesini isterim. Oğlum büyüdüğünde belki de soracak Alevilik Sünnilik konularını. Yani bana göre Alevi olmak ya da Sünni olmak diye bir şey yok çünkü ben Allah’a kitaba inanıyorum. Namaz kılıyorum, kocam da kılıyor. Çocuğumun namaz

kılmasını, oruç tutmasını istiyorum, herkese karşı saygılı olsun. Bir de toplumda nasıl davranacağını bilsin. Çocuğumun böyle olmasını istiyorum işte.”

Sünni ve on dört yıllık evli olan Esra Hanım çocuklarını Alevi, Sünni, ya da çok dindar bir şekilde değil, iyi eğitimli ve ahlaklı insanlar olarak yetiştirdiklerini ifade etmiştir: “Biz çocuklarımıza insanlara karşı nasıl saygılı olacaklarını öğretiyoruz. Biz çok dindar kimseler değiliz. Çocuklarımın insanlara karşı saygılı-şefkatli olmasını istiyorum.”

Yapılan mülakatlar neticesinde, örneklemelerin neredeyse tamamının, Alevi-Sünni gruplar arası evliliklerinin çocuk yetiştirme üzerine bir etkisinin olmadığını düşündükleri tespit edilmiştir. Toplumdaki genel yargının aksine ebeveynlerin, çocuklarının kendilerini Alevi ya da Sünni olarak tanımlamalarını değil; iyi eğitimli, donanımlı ve ahlaki değerlere sahip kimseler olmalarını istedikleri görülmüştür.

3. Alevi-Sünni Evliliklerinin Eşlerin Aileleriyle ve Akrabalarıyla Olan İlişkilerine Etkileri

Alevi-Sünni evliliklerinin, eşlerin aile ve akrabalarıyla olan ilişkilerine etkilerini tespit etmek amacıyla “Evliliğinizin aile ilişkilerinizi nasıl etkilediğinden bahseder misiniz?” ve “Evliliğinizin, akrabalarınızla ilişkilerinizi nasıl etkilediğinden bahseder misiniz” soruları sorulmuştur. Mülakat sonuçları değerlendirildiğinde bu evliliklerin, eşlerin aile ve akrabalarıyla olan ilişkilerini ciddi biçimde etkilediği tespit edilmiştir. Eşlerin Alevi-Sünni evliliği yapmış olmalarından dolayı, hem kendi aileleriyle hem de eşlerinin aileleriyle olan ilişkilerinin, sadece evlilik sürecinde değil, evlilik sonrasında da güçlü ve genellikle olumsuz şekilde etkilendiği görülmüştür.

Ali Bey’in yaşadıkları, Alevi-Sünni evliliklerinin eşlerin aileleriyle olan ilişkilerini nasıl etkilediğini göstermesi bakımından oldukça uç bir örnek teşkil etmektedir. Alevi ve yirmi sekiz yıllık evli olan Ali Bey, eşi ve kendisinin, eşinin ailesiyle ilişkilerinin kötü olduğunu belirtmiştir. Bu konuyu konuşurken üzgün olduğu açıkça belli olan Ali Bey şunları söylemiştir:

“Kayınbabam düşünceli bir insandı fakat kaynanam bizim evliliğimiz hakkında çok katıydı. Nişanlandığımız hâlde bizi ayırmaya çalışıyordu. Nişanlımdan nikâh muameleleri için kimliğini almak için evlerine gittiğimde bile kaynanam, evlenmek için sen başka birisine bak dedi. Bu oldu, çünkü o Sünni’ydi ben de Alevi! Evlendikten sonra bayramda bile gittiğimizde bizi evden kovdular. Ondan sonra da bir

daha gitmedik. Kayınbabam, kızına yani eşime küs olarak öldü. Kayınbaba tarafımla hiçbir zaman iyi ilişkilerimiz olmadı. Yani, kaynanam çocuklarımı görse belki de tanımaz bile. Yıllardır hiçbir akrabalık ilişkimiz yok!”

Hakan Bey’in anlattıkları ise, Alevi-Sünni evliliklerinin, eşlerin ailelerle olan ilişkilerini nasıl olumsuz etkilediğine dair bir başka örneği teşkil etmektedir. Sünni ve beş yıllık evli olan Hakan Bey, kendisinin ve eşinin, kendi ailesiyle iyi ilişkilerinin olduğunu fakat evlendiklerinden beri eşinin ailesiyle olan ilişkilerinin olumsuz olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

“Kaynanam evlenmemize karşıydı. Kayınpederim ve kaynanam eşime, benimle evlenmemesi için baskı yaptılar. Nedeni de ben Sünni’yim. Bundan dolayı da, kayınbabamgille ilişkilerim hep kötü oldu. Kaynanamla yıllardır konuşmam. Ben ona saygısızlık ettiğim için değil ama o ben Sünni olduğum için ayrımcılık yapıyor!”

Alevi ve altı yıllık evli olan Hasan Bey de, kendisinin ve eşinin, kendi ailesiyle iyi ilişkilerinin olduğunu beyan etmiştir. Buna mukabil, eşinin ailesiyle ve akrabalarıyla evlilik öncesi çok kötü ilişkilerinin olduğunu ve bu kötü ilişkileri tamir etmenin yaklaşık dört yıl sürdüğünü belirtmiştir. Hasan Bey şunları ifade etmiştir:

“Evlenmiş olmamıza rağmen eşimin ailesi ve akrabaları eşimin parmağındaki yüzüğünü alıp fırlatmak istediler. Düğünümüze eşimin ailesinden birkaç kişi hariç kimse gelmedi. Yaklaşık dört yıl içinde problemleri çözdük. Şimdi ilişkilerimiz iyi çünkü benim kötü bir insan olmadığımı onlar da gördüler. Bugün ilişkilerimiz iyi ama bugüne kadar çok kötü şeyler yaşadık.”

Sünni ve dört yıllık evli olan Mustafa Bey’in beyanları, Hasan Bey’in söylediklerini tasdik etmektedir. Mustafa Bey ve eşi, Mustafa Bey’in ailesiyle iyi ilişkilere sahipken, eşinin ailesiyle ve akrabalarıyla kötü ilişkilere sahiptir. Bahsedilen olumsuz ilişkiler, evlilikten beri olumluya doğru ilerlemektedir. Mustafa Bey şunları söylemiştir:

“Evlendiğimiz zaman eşimin ailesi beni reddetti. Bir gün eşimin abisi eşimi aradı ve eşimi bensiz evine çağırdı. Eşim de ben olmayacaksam kendisinin de gitmeyeceğini söyledi. Beni Sünni olduğum için reddettiler. Yaklaşık bir buçuk sene sonra beni kabul ettiler. Şimdi onun [eşimin] ailesiyle aramız iyi. Bir tek babası kaldı [ilişkimizin kötü olduğu].”

Bazı durumlarda ise eşlerin ilişkilerinin aileleriyle olumlu olmasına karşın, akrabalarıyla problemlili olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda Sünni ve üç yıllık evli

olan Ufuk Bey, hem kendi hem de eşinin ailesiyle güzel ilişkilerinin olduğunu ancak iki taraftaki akrabalarla problemler yaşadıklarını söylemiştir: “Kayınbabam beni öz oğlu gibi severdi. Fakat kayınbabamın kardeşleri, kayınbabam kızının bir Sünni’yle evlenmesine izin verdiği için onunla konuşmadılar. Kayınbabam bizim evliliğimizden dolayı kardeşleriyle küs olarak öldü. Eşimin amcaları beni hiç sevmezler!” Ufuk Bey, kendi akrabalarıyla da evlilik öncesi bazı problemler yaşadıklarını fakat şimdi herhangi bir problemlerinin olmadığını belirtmiştir.

Bazı hususi örneklerde ise, eşlerin hem aile hem de akrabalarıyla olan mevcut ilişkilerinin iyi olduğu fakat ailelerin bu tür evliliklere başlangıçta tereddütle yaklaştıkları tespit edilmiştir. Alevi ve yirmi beş yıllık evli olan Zeynel Bey, hem kendi hem de eşinin aile ve akrabalarıyla iyi ilişkiler içinde olduklarını belirtmiştir. Zeynel Bey, eşinin ailesinin, evlenmeden önce kendisini Alevi olduğu için dini konularda sorguladıklarını ifade etmiştir. Bir başka örnek olarak Alevi ve on dört yıllık evli olan Hüseyin Bey de, şunları söylemiştir: “Benim ailemle de eşimin ailesiyle de iyi ilişkilerimiz oldu her zaman. Tek şey, eşim benimle evlenmek istediğini söylediğinde, babası ben Alevi olduğum için olmaz demiş. Sonra da tamam demiş. Ondan beri, hiçbir problemimiz olmadı.”

Alevi-Sünni evlilikleri, tipik olarak kadınlarında, Alevi ya da Sünni olmalarına bağlı olmaksızın, aile ve akrabalarla olan ilişkilerini etkilemektedir. Sünni ve yirmi beş yıllık evli olan Mehtap Hanım ile Sünni ve on dört yıllık evli olan Esra Hanım hariç, bütün Alevi ve Sünni kadınlar, Alevi-Sünni gruplar arası evliliği yapmalarının, aileleriyle ve bazı akrabalarıyla olan ilişkilerini farklı derecelerde ve şekillerde etkilediğini belirtmişlerdir.

Neticede, mülakatlardan elde edilen bilgilere dayanarak, Alevi-Sünni evliliklerinin belirtilen ilişkiler üzerinde ciddi etkilerinin olduğu görülmüştür. İlişkilerin iyi olduğu örneklerde dahi ailelerin, en azından bir şüphe veya tereddüt dönemi yaşadıkları tespit edilmiştir. Olumsuz etkilenen ilişkilere gelince, kimi örneklerde, bu tip gruplar arası evlilikler çiftlerin aileleriyle ve akrabalarıyla olan ilişkilerini uzun süreli ve olumsuz olarak etkilemektedir. Diğer bazı örneklerde ise, olumsuz etkilenen ilişkiler belli bir zaman sonra olumluya dönmekte ancak iyi ilişkilere sahip olmanın ne kadar zaman alacağı; evlilik, aile ve akraba yapısı ve diğer etkenlere göre değişmektedir. Bir başka hususta, sadece Alevilerin ya da sadece Sünnilerin bu tür evliliklere tepki gösterdikleri inancının gerçeği yansıtmaktadır. Başka bir ifadeyle, sadece bir taraf değil, hem Alevi hem de Sünni kesim bu tip evliliklere tepki göstermektedir. Tablo 1, Alevi-Sünni evliliklerinin muhtelif ilişkiler ve çocuk yetiştirme üzerine etkilerini göstermektedir.

Tablo 1: Alevi-Sünni Evliliklerinin Muhtelif İlişkiler ve Çocuk Yetiştirme Üzerine Etkileri

Alevi-Sünni Evliliklerinin Etkileri	Evlilik Aşamasında	Evlilikten Sonra	İlişkilerin İyileşme Süreci
Eşler arası ilişkiler	Belirtilen etkisi yok.	Belirtilen olumsuz etkisi yok.	–
Eşlerin, kadının ailesiyle olan ilişkileri	Genellikle olumsuz Nadiren olumlu	Genellikle olumsuz olarak devam ediyor ya da belli bir zaman sonra olumluya dönüyor.	Olumluya dönmesi yaklaşık dört yıla kadar sürüyor veya olumsuz olarak devam ediyor.
Eşlerin, erkeğin ailesiyle olan ilişkileri	Genellikle olumlu Nadiren olumsuz	Genellikle olumlu, eğer olumsuzsa belli bir zaman sonra genellikle olumluya dönüyor.	Olumluya dönmesi yaklaşık dört yıla kadar sürüyor veya olumsuz olarak devam ediyor.
Eşlerin, kadının akrabalarıyla olan ilişkileri	Genellikle olumsuz Nadiren olumlu	Genellikle olumsuz olarak devam ediyor ya da belli bir zaman sonra olumluya dönüyor.	Olumluya dönmesi yaklaşık dört yıla kadar sürüyor veya olumsuz olarak devam ediyor.
Eşlerin, erkeğin akrabalarıyla olan ilişkileri	Genellikle olumlu Nadiren olumsuz	Genellikle olumlu, eğer olumsuzsa belli bir zaman sonra genellikle olumluya dönüyor.	Olumluya dönmesi yaklaşık dört yıla kadar sürüyor veya olumsuz olarak devam ediyor.

Son olarak, Alevi-Sünni gruplar arası evlilikleri konusunda farklı sorular ortaya çıkmaktadır. Örneğin, eşlerin kendi hür iradeleriyle verdikleri evlilik gibi güzel bir karar genelde olumlu karşılırken, neden Alevi-Sünni gruplar arası evlilikleri söz konusu olunca olumsuz karşılır? Neden bu evlilikler, eşlerin aile ve akrabalarıyla olan ilişkilerini farklı düzeylerde ve olumsuz etkileyebilmektedir? Bu hususta en temel faktörün, -eşlerin beyanıyla- “sosyal damgalama” olduğu tespit edilmiştir. Sosyal damgalama, özelde aile ve akrabalar tarafından, genelde ise toplum tarafından yapılmakta ve bu tür evliliklerin önündeki en büyük engel olarak görülmektedir.

B. Alevi-Sünni Evlilikleri ve Sosyal Damgalama¹

Alevi-Sünni evlilikleri üzerindeki sosyal damgalama, tartışılması gerekli olan sosyolojik bir meseledir. Bu evlilikler üzerine sosyal damgalama konusunu tespit edebilmek için örneklemelere, “Evliliğiniz ve sosyal damgalama konusundaki fikirlerinizi paylaşır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Mülakata katılanların çoğu, sadece evlilik sürecinde değil, evlendikten sonra da sosyal damgalamaya maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

1. Aileler, Akrabalar ve Sosyal Damgalama

Sosyal damgalama, geniş dairede toplumun genelinde görülse de, özelde aile ve akrabalar tarafından uygulanmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Alevi ve altı yıllık evli olan Hasan Bey, sosyal damgalamanın hem gruplar arası evlilik yapan eşlerin hayatını yaşanmaz hâle getirdiğini hem de eşlerin aileleri arasında husumete sebep olduğunu ifade etmiştir. Hasan Bey, kayınpederi tarafının onu Alevi diye kabul etmediklerini ve eşi hamile olduğu halde kendisinden ayırmak istediklerini söylemiştir. “Eşimin ailesi bizi içlerine almak istemediler, işte ailelerinin bir parçası olmamızı istemediler.” Hasan Bey şunları da ifade etmiştir:

“Alevi olmak suç işlemek gibi kabul ediliyor. Eşimin ninesi bizim evlenmemizi istemeyen kişilerden birisiydi. Eşimin hamile olduğunu öğrendiğinde, ‘ölü doğurur inşallah’ demiş. Mutlu olmamızı hiç istemedi, çocuğumuzun olmasını bile istemedi. Bu sosyal damgalamalardan dolayı çok sıkıntılar yaşadık.”

Sünni ve on üç yıllık evli olan Metin Bey ise bu konuda şunları belirtmiştir: “Eşimin anne-babası evlenmemize izin vermedi. Sonra, eşim benimle kaçtı. Başka seçeneğimiz kalmamıştı. Beni Sünni olduğum için kabul etmediler. Sosyal damgalamadan dolayı çünkü.”

Bu evlilikler üzerine sosyal damgalama yapan ikinci etkin grup ise akrabalar-
dır. Akrabaların tutumları neredeyse hem eşlerin aileleri kadar etkili olmakta hem de ilişkileri ciddi biçimde tehdit etmektedir. Sünni ve üç yıllık evli olan Ufuk Bey, Alevi bir bayanla evlendiği için akrabaları tarafından sosyal damgalamaya maruz kaldıklarını belirtmiştir. “Kuzenim ailemi aradı ve dedi ki: ‘Ona [Ufuk’a] söyleyin, Aleviyle evlenip kanı bozmasın. Sünni bir kızla evlensin, Aleviyle değil!’”

Alevi ve dört yıllık evli olan Zeynep Hanım da, kendi aile ve akrabaları tarafından, özellikle babası, dedesi, ninesi ve amcaları tarafından, Alevi-Sünni evliliği yaptıkları için çok kötü muameleye maruz bırakıldıklarını belirtmiştir:

“Evlendiğimden beri babam benimle hiç konuşmadı. Bana çok kızgın ve benimle de eşimle de küs. Aslında babam benim Sünni’yle evlenmemi problem yapmıyor ama amcalarım işte! Ben kaçtıktan sonra amcalarım babama gelip, ben Sünni’ye kaçtım diye hakaret etmişler. Babam bir şey dememiş ama çok ağlamış ve çok üzgünmüş. Amcalarım babama ‘Kızın Sünni’yle evlendi, kızını eskisi gibi nasıl kabul edebilirsin!’ diyerek onu depresyona soktular. Küçük kız kardeşimin bana dediğine göre, babam beni çok özlüyormuş ama işte babaannemgilin baskısından dolayı konuşamıyor benimle. Ama ben böyle olacağımızı düşünmemiştim. Ben iyi ilişkilere devam ederiz diye düşündüm. Neden olmayalım? Ama amcalarım ve diğerleri babamı depresyona soktular işte. Yani, bilmiyorum! Amcalarım, dedem, babaannem babamın moralini bozuyorlar işte. İhtiyarlar! Bunu anlayamıyorum! Babaannem benim hakkımda demiş ki; ‘Altı aylık bebeği de olsa, altı aylık hamile de olsa, onu bizim eve getireceğim.’ demiş, Sünni’yle evlendiğim için!”

Sünni olan Ayşe ve Zuhul Hanımların ifadeleri, Alevi olan Zeynep Hanım’ın söylediklerini tasdik eder niteliktedir. Dolayısıyla sosyal damgalama sadece Alevi toplumunda değil, Sünni toplumunda da görülmektedir. Mesela, dört yıllık evli olan Ayşe Hanım, evlendikten sonra yaklaşık altı ay babasının kendisiyle ve kocasıyla konuşmadığını söylemiştir. Altı yıllık evli olan Zuhul Hanım da, Alevi birisiyle evlendiğinden beri sosyal damgalamayla karşılaştığını belirtmiştir:

“Ailem benim Alevi birisiyle evlenmeme izin vermediği için bende kaçarak evlendim. Ailem bana kızgın olduğu için evlendikten sonra on beş gün benimle konuşmadılar. Babam bana kızgındı. Aleviyle evlendim diye akrabalarımın kimse düğününe gelmedi. Halam, babaannem, hiç kimse gelmedi! Ben Alevi’ye vardım diye amcam hâlâ benimle konuşmuyor. Ailem, evlendikten sonra üç yıl eşimi Alevi olduğu için kabul etmedi.”

Sonuçta, katılımcıların da ifade ettikleri gibi, Alevi-Sünni evliliği yapan çiftler, aileleri ve akrabaları tarafından sosyal damgalamaya maruz kalmaktadır. Şu hâlde sosyal damgalama; ailelerin ve akrabaların, bu tür evliliklere karşı çıkmalarının en önemli sebebi olarak görülmektedir. Sosyal damgalama, aşağıda da incelendiği gibi, sadece aile ve arabalarda görülen bir olgu değil, toplumun genelinde var olan bir sosyal gerçekliktir.

2. Toplum ve Sosyal Damgalama

Bu araştırma sonucunda, Alevi-Sünni evliliği yapmış çiftlerin toplum içinde, sosyal damgalamadan kaynaklanan menfi pek çok durumla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu durum, toplumun bu tür evliliklere bakışının oldukça olumsuz olmasından

kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, Sünni ve dört yıllık evli olan Ayşe Hanım, şunları söylemiştir: “Alevi-Sünni evliliği üzerine toplumun olumsuz baskısı çok fazla! Ben ne zaman bir düğüne gitsem, kadınlar parmaklarıyla beni gösteriyorlar [parmağını kaldırıyor ve gösterme işareti yapıyor] ve diyorlar ki: ‘Bak, bak, bu işte! Alevi’yle evlenen bu!’ Yani, işte hep böyle şeyler.” Ayşe Hanım bu durumun toplumda hâlâ devam ettiğini ve eşlerin kendilerini kötü hissetmelerine sebep olduğunu da şöyle beyan etmiştir: “İşte bir düğüne gittiğimde insanlar ‘Bu, falanın Aleviyle evlenen kızı’ dediklerinde tabii ki kendimi kötü hissediyorum.”

Sosyal damgalamanın eşlerin dini gelenek tercihine ya da evlilik süresine göre değişmediği de keşfedilmiştir. Mesela, Sünni olan Mehtap Hanım, yirmi beş yıllık evli olmasına rağmen bu tür damgalamaların hem Alevi hem de Sünnilerce hâlâ yapıldığına şahit olduğunu şöyle belirtmiştir:

“Ben çok zor durumlarla karşılaştım. Evlendikten sonra da damgalamaların olduğunu gördüm. Mesela, bazı toplu şeylere gittiğimde, ben hariç herkes Alevi. Bir kadın hakkında konuşuyorlar ve diyorlar ki, o şöyle şöyle çünkü Sünni! Aynı şeyi Sünni arkadaşlarım arasında da görüyorum.”

Bir diğer husus, ılımlı çevrelerin Alevi-Sünni evlilikleri konusunda daha müsamahakâr ve bireylerin eş tercihlerine daha saygılı davrandıkları ancak buna rağmen sosyal damgalama riskinin her an var olduğu tespit edilmiştir. Mesela, Alevi ve on dört yıllık evli olan Hüseyin Bey, hem kendi hem de eşinin ailesinin liberal bir kimliğe sahip ve dinî duygularının zayıf olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı da sosyal damgalamaya maruz kalmadıklarını ancak bu riskin var olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Evlenmeye karar verdiğimizde, bunun [Alevi-Sünni evliliklerinin] Türkiye’de problem olduğunu biliyorduk. Eşim ailesiyle bunu konuşacağı zaman, ailene benim Alevi olduğumu söyle, bundan dolayı herhangi bir problem yaşamak istemiyorum. Benim ailemin sana bu açıdan bir problem çıkarmayacağını garanti ederim dedim. Aslında eşimin ailesinin bir problem çıkarmayacağını düşündük ama yine de bilmelerini istedik. On dört yıllık evliyim ve benim Aleviliğimle ilgili bugüne kadar herhangi bir şey duymadım. Fakat bu tür evliliklerin problemlili olabileceğini duyuyoruz.”

Sonuçta nereden gelirse gelsin, sosyal damgalamanın Alevi-Sünni gruplar arası evliliklerinin önünde çok önemli bir engel olduğu görülmüştür. Alevi-Sünni evliliği yapan eşlerin çoğu sosyal damgalamadan olumsuz şekilde etkilenmiştir. Sosyal damgalama çiftlerin fiziki ve ruhi hayatlarını etkilediği gibi, evliliklerini ve hayat kalitelerini de etkilemektedir.

Sosyal damgalama, Alevi ve Sünni aileler, akrabalar ve toplumun genelinde görülen bir durumdur ve toplumun bu tarz evliliklere karşı çıkmasının temel nedenidir. Aile ve akrabaların, dolayısıyla da toplumun bu tür evlilikler konusundaki etkilerinin, Türk aile ve toplum yapısından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Zira her ne kadar modernizm, küreselleşme, göç, kadın hakları, iletişim olanaklarının artması ve benzeri olgular klasik Türk aile ve toplum yapısını pek çok açıdan etkilemişse de henüz bu etki, yüzyıllardır devam eden ön yargıları ve sosyal damgalamaları kırabilecek seviyeye ulaşamamıştır. Bu noktada, sosyal damgalamanın en temel sebeplerinin ön yargılar ve iftiralar olduğu düşünülmektedir. Bu durumun, her iki grubun -Aleviler ve Sünniler- “öteki” hakkında çok sınırlı bilgiye sahip olmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Öteki hakkındaki bilginin kaynağı kitaplar ve araştırmalar olmadığına göre, bu kaynak asırlardır devam eden dedikodu, karalamalar ve iftiralardır. Bu süreçte yanlış bilgi, ön yargı ve iftiralar gerçekmiş gibi algılanarak inanca dönüşmüş, nesiller boyu aktarılarak bugünlere kadar gelmiş ve sosyal damgalamaya taban teşkil etmiştir. Tablo 2, Alevi-Sünni evliliklerine dair sosyal damgalamanın ana karakteristiklerini göstermektedir.

Tablo 2: Alevi-Sünni Evlilikleri Üzerine Sosyal Damgalama

Her grup diğeri hakkında ön yargı ve iftiralara sahiptir.
⇩
Aile, akrabalar ve toplum sosyal damgalama yapmaktadır ve Alevi-Sünni gruplar arası evliliğine karşı çıkmaktadır.
⇩
Sosyal damgalama Alevi-Sünni gruplar arası evliliği yapan çiftlerin fiziki, psikolojik, sosyal vb. hayatları ile aile ve akrabalarıyla olan ilişkilerini tehdit etmektedir.
⇩
Aile ve akrabalarla olan ilişkilerden hiç değilse birisi genellikle olumsuz etkilenmektedir.
⇩
Aile, akrabalar ve toplum, sosyal damgalamaya devam etmektedir.

Sonuç

Diğer pek çok toplumda olduğu gibi aile, Türk toplumunda da her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Günümüzde grup içi evlilikler kadar, karma ya da gruplar arası evliliklerde ailenin teşekkülünde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, genel olarak gruplar arası evlilikler, özel olarak ise Alevi-Sünni evlilikleri Türkiye’de var olan bir sosyal gerçekliktir ve sayısı her geçen gün artmaktadır.

Alevi-Sünni evlilikleri, eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve çocuk yetiştirmeyi etkilemese de, eşlerin aile ve akrabalarıyla olan ilişkileri başta olmak üzere pek çok şeyi etkilemektedir. Bu araştırmaya katılan eşlerin çoğu, Alevi-Sünni evliliği yapmalarından dolayı, aile ve akrabalarıyla olan ilişkilerinin etkilendiğini belirtmişlerdir. Bu etki genellikle olumsuz şekildedir ve bazı örneklerde ilişkiler olumsuzluğunu korurken bazılarında ise yaklaşık olarak dört yıl içinde olumluya dönmektedir. Yine bazı örneklerde aileden birisi, mesela baba, sırf bu evlilikler sebebiyle akrabalarıyla veya Alevi-Sünni evliliğini yapan çiftle küs olarak ölmektedir.

Türk aile ve toplum yapısından dolayı bu evlilikleri yapan çiftler, hem kendi aile ve akrabaları hem de toplum tarafından damgalanmakta ve sosyal damgalamaya maruz bırakılmaktadır. Sosyal damgalama çiftlerin fiziki, psikolojik, sosyal vb. hayatlarını tehdit etmektedir. Sosyal damgalamaların temel sebeplerinin hem Alevilerce hem de Sünnilerce yüzyıllardır sürdürülen önyargı, karalama ve iftiralar olduğu değerlendirilmektedir. Her ne kadar modernleşme, küreselleşme, göç, kadın hakları, iletişim imkânlarının artması vb. gibi unsurlar sosyal damgalamayı azaltmaktaysa da; sosyal damgalama, bütün çıplaklığıyla aileler, akrabalar ve toplumun genelinde varlığını etkin bir şekilde devam ettirmektedir.

Sonnotlar

- ¹ *Sosyal damgalama ve sosyal etiketleme kavramları çoğu zaman birbirleriyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise, sosyal damgalama tabiri hem daha olumsuz bir anlam taşıdığı hem de maksadı daha net ifade ettiği için tercih edilmiştir.*

Kaynakça

- American Medical Association, J. A. M. A. I. C. (1937). "A study of intermarriage" American Medical Association Journal, 108:314-314. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=flh&AN=MRB-CDAS0012608&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 10.12.2010.
- Baber, R. (1937). "A study of 325 mixed marriages" American Sociological Review, 2(5): 705-716. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=12848131&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 14.12.2010.
- Balkanhoğlu, M. A. (2011a). Influence of Alevi-Sunni intermarriage on the spouses' religious affiliation, family relations, and social environment: A qualitative study of Turkish couples. Doktora tezi. Texas: University of North Texas.
- Balkanhoğlu, M. A. (2011b). "Influence of Alevi-Sunni intermarriage on the spouses' religious affiliation" The Journal of International Social Research", 4(19): 298-316
- Barron, M. L. (1951). Research on intermarriage: "A survey of accomplishments and prospects" American Journal of Sociology, 57(3): 249-255. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=19035624&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 10.12.2010.

- Bisin, A., Topa, G., & Verdier, T. (2004). "Religious intermarriage and socialization in the United States" *Journal of Political Economy*, 112(3): 615-664. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=13118976&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 14.12.2010.
- Bossard J. H. S., & Boll, E. S. (1957). *One marriage, two faiths: Guidance on interfaith marriage*. New York: Ronald Press.
- Bugelski, B. R. (1961). "Assimilation through intermarriage" *Social Forces*, 40(2):148-153. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=13566035&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 15.12.2010.
- Burchinal, L. G., & Chancellor, L. E. (1962). "Ages at marriage, occupations of grooms and interreligious marriage rates" *Social Forces*, 40(4): 348-354. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=13509630&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 13.12.2010.
- Çatlı, G. (2008). *İstanbul ve Nevşehir'de Alevi-Sünni evliliğinin antropojik açıdan incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe University.
- Cavan, R. S. (1970). "Concepts and terminology in interreligious marriage" *Journal for the Scientific Study of Religion*, 9(4):311-320. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=12203005&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 14.12.2010.
- Cerroni-Long, E. (1985). "Marrying out: Socio-cultural and psychological implications of intermarriage" *Journal of Comparative Family Studies*, 16(1):26-46. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=26h&AN=13426224&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 12.12.2010.
- Chiswick, C. U., & Lehrer, E. L. (1991). "Religious intermarriage: An economic perspective" *Contemporary Jewry*, 12(1): 21-34. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=11559667&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 10.12.2010.
- Degler, C., N. (1971). *Neither Black nor White*. New York: Macmillan.
- Glick, P. C. (1970). "Intermarriage among ethnic groups in the United States" *Social Biology*, 17(4):292-298. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=flh&AN=MED-5538267&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 16.12.2010.
- Greenstein, D., & Carlson, J. (1993). "Counseling with interfaith couples" *Individual Psychology: The Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 49(3): 428. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9406100213&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 17.12.2010.
- Gündüz-Hoşgör, A., & Smits, J. (2002). "Intermarriage between Turks and Kurds in contemporary Turkey - inter-ethnic relations in an urbanizing environment" *European Sociological Review*, 18 (4): 417-432.
- Heer, D. M. (1967). "Intermarriage and racial amalgamation in the United States" *Eugenics Quarterly*, 14(2):112-120. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=flh&AN=MED-6063159&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 11.12.2010.

- Hobart, C. (1990). "Marriage and remarrige as intermarriage" *International Journal of Sociology of the Family*, 20(1), 31-45. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=11540506&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 07.12.2010.
- Hoge, D., R., Petrillo, G., H., & Smith, E., I. (1982, August). "Transmission of religious and social values from parents to teenage children" *Journal of Marriage and Family*, 44 (3):569-580. <http://www.jstor.org/stable/351580>. Erişim tarihi: 04.12.2010.
- Kalmijn, M. (1998). "Intermarriage and homogamy: causes, patterns, trends" *Annual Review of Sociology*, 24:395-421. <http://www.jstor.org/stable/223487>. Erişim tarihi: 10.12.2010.
- Kalmijn, M., & Van Tubergen, Frank. (2010). "A comparative perspective on intermarriage: Explaining differences among national-origin groups in the United States" *Demography*, 47(2): 459-479. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=51701434&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 06.12.2010.
- Knox, D., Zusman, M. E., & Daniels, V. W. (2002). "College student attitudes toward interreligious marriage" *College Student Journal*, 36(1):84. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=6539431&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 06.12.2010.
- Landis, J. T. (1949)." Marriages of mixed and non-mixed religious faith" *American Sociological Review*, 14(3): 401-407. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=12786889&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 07.12.2010.
- Marcson, S. (1950). "A theory of intermarriage and assimilation" *Social Forces*, 29(1): 75-78. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=13618309&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 05.12.2010.
- Merton, R. K. (1941). "Intermarriage and social structure" *Psychiatry*, 4:361-374. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=flh&AN=MRB-FSD0029011&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 10.12.2010.
- O'Leary, R., & Finnas, F. (2002). "Education, social integration and minority-majority group intermarriage" *Sociology*, 36(2):235-254. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=qsh&AN=BSSI02106613&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 11.12.2010.
- Peres, V., & Schrift, R. (1978). "Intermarriage and interethnic relations: A comparative study" *Ethnic & Racial Studies*, 1(4): 428. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=10447032&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 16.12.2010.
- Petersen, L. R. (1986). "Interfaith marriage and religious commitment among Catholics" *Journal of Marriage & Family*, 48(4): 725-735. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=5279788&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 15.12.2010.
- Pew Forum on Religion & Public Life. (2008, February). U.S. Religious landscape survey religious affiliation: Diverse and dynamic. <http://religions.pewforum.org/pdf/report-religious-landscape-study-full.pdf>. Erişim tarihi: 11.12.2010.

- Reiss, P. J. (1965). "The trend in interfaith marriages" *Journal for the Scientific Study of Religion*, 5(1): 64-67. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=12191369&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 12.12.2010.
- Roopnarine, J. L., & Gielen, U. P. (Eds.). (2005). *Families in global perspective*. Boston: Pearson Education.
- Salisbury, W. S. (1970). "Religious identity and religious behavior of the sons and daughters of religious intermarriage" *Review of Religious Research*, 11(2): 128. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rlh&AN=10802491&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 14.12.2010.
- Schoen, R. (1986). "A methodological analysis of intergroup marriage" *Sociological Methodology*, 16(1): 49. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=10294604&site=ehost-live&scope=site>. Erişim tarihi: 15.12.2010.
- Sherkat D., E. (2004, December). "Religious intermarriage in the United States: Trends, patterns, and predictors" *Social Science Research*, 33(4):606-625. doi:10.1016/j.ssresearch.2003.11.001
- Spickard, P. R. (1989). *Mixed Blood: Intermarriage and ethnic identity in twentieth century America*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Strauss, A., L., & Corbin, J., M. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd Edition). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Yinger, J. M. (1968, Spring). "On the definition of interfaith marriage" *Journal for the Scientific Study of Religion*, 7(1):104-107. <http://www.jstor.org/stable/1385115>. Erişim tarihi: 15.12.2010.